

МЕЛЬНИЧУК КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

**ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ ОРФОГРАФІЇ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	8
1.1. Мовознавчо-методичні тенденції формування орфографічної компетентності.....	8
1.2. Види правописної роботи в початковій школі.....	26
1.3. Типологія орфографічних помилок та шляхи їх попередження й усунення.....	42
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	53
2.1. Особливості роботи з формування орфографічної компетентності в початкових класах.....	53
2.2. Технології формування орфографічної компетентності молодших школярів	72
2.3. Організація й зміст експериментального дослідження та перевірка його ефективності.....	87
ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	98
ДОДАТКИ.....	106

ВСТУП

Основна мета вивчення української мови – формування грамотної особистості, яка уміє і знає шляхи, способи добору мовних засобів відповідно до ситуації спілкування. Водночас на уроках української мови потрібно зреалізовувати й виховну мету, тобто плекати національно свідомого, духовно багатого громадянина, який би пишався своєї етнічною приналежністю, знав традиції, звичаї рідного народу, з пошаною ставився до його (та й своїх) мовних скарбів. Безперечно, володіти мовою необхідно як в усній, так і в писемній формах. Визначником, показником якості знання особливостей писемної мови є правописні уміння й навички, з-поміж яких орфографічні викликають найбільше труднощів у молодших школярів.

Теорії і практиці навчання орфографії приділяли увагу науковці-методисти, зокрема, С. Чавдаров, В. Масальський, М. Бернацький, О. Біляєв, М. Вашуленко, Г. Козачук, І. Ющук, Л. Симоненкова, М. Бардаш, О. Караман та ін.; вчителі-практики В. Ващук, М. Ковальчук, В. Сидоренко та ін.

У наукових працях вчених, учителів розв'язано чимало актуальних для методики навчання орфографії проблем, накреслено шляхи підвищення орфографічної грамотності школярів. Досліджено й описано правописні труднощі під час вивчення частин мови, звернуто увагу на вплив діалектного оточення в процесі засвоєння учнями орфограм морфологічного характеру. Висвітлено технологію роботи над орфографічними помилками, засоби попередження їх у писемних висловлюваннях школярів. Досліджено роль фонетики й орфоєпії у процесі вироблення орфографічних навичок, проаналізовано діяльність учителя й учнів під час формування правописних умінь на фонетико-орфоєпічній основі.

Однак недослідженим залишається питання формування орфографічної компетентності засобами інноваційних технологій.

Зауважимо, що значне місце серед завдань початкового етапу навчання займає проблема – як закласти основи грамотного письма молодших школярів під час вивчення української мови. Як записано в Програмі середньої загальноосвітньої школи для 1–4 класів, початковий курс української мови повинен: забезпечувати практичне засвоєння учнями найголовніших орфоепічних, орфографічних та пунктуаційних правил української літературної мови; збагачувати словниковий запас й удосконалювати граматичний лад усного і писемного мовлення школярів; удосконалювати в учнів каліграфічні навички, прищеплювати їм культуру оформлення письмових робіт; відпрацьовувати загальнонавчальні уміння й навички, передбачені програмами (користуватися підручником, словниками, довідковою літературою).

З огляду на сказане, **актуальність** теми дослідження зумовлена, по-перше, соціальною значущістю оволодіння мовою як засобом спілкування і пізнання, по-друге, невисоким рівнем орфографічної грамотності учнів початкової школи, недостатністю дослідження проблеми в теоретичному і практичному аспектах.

Мета роботи полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування орфографічної грамотності в учнів початкової школи засобами інноваційних технологій.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати психолого-педагогічний і методичний аспекти формування орфографічних умінь і навичок в молодших школярів.
2. Визначити рівень сформованості орфографічних умінь і навичок в учнів 4 класів.
3. Виявити труднощі в роботі вчителів початкової школи, проаналізувати їх причини.

4. Розробити систему вправ репродуктивно-творчого характеру, спрямовану на формування вмінь і навичок грамотного письма в учнів закладів загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження – методика навчання української мови учнів молодшого шкільного віку, застосовуючи інноваційні засоби.

Предмет дослідження – шляхи досягнення орфографічної грамотності в учнів початкових класів засобами інноваційних технологій.

Гіпотеза дослідження: процес розвитку орфографічних умінь і навичок в молодших школярів буде ефективним, якщо на уроках української мови поетапно впроваджувати систему вправ репродуктивно-творчого та дослідного характеру, які нестимуть свідомий характер і спиратимуться на простіші навички і вміння (робити фонетичний аналіз, встановлювати його морфемний склад, аналізувати орфограму).

Методи дослідження: теоретичні (системний аналіз літератури з проблеми дослідження, теоретичне моделювання); емпіричні (педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний), методи математичної обробки його результатів).

Теоретичне значення дипломної роботи полягає у визначенні особливостей формування орфографічних навичок під час вивчення української мови у початкових класах; у впливі цього процесу на учнів – їхню культуру письма.

Практичне значення роботи. Методичні рекомендації з проблеми покращення орфографічної грамотності молодших школярів можуть бути використані студентами педагогічних факультетів та вчителями початкових класів як у науковій, так і в навчально-виховній роботі.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в роботі розроблена система завдань репродуктивного, репродуктивно-творчого та дослідницького характеру, які спрямовані на досягнення орфографічної грамотності учнів та підвищення їхньої культури письма.

Дослідження проводилось поетапно. На першому етапі було здійснено аналіз психолого-педагогічної і методичної літератури з проблеми формування орфографічних вмінь і навичок молодших школярів, сконкретизовано мету, предмет і завдання дослідження, сформульовано робочу гіпотезу. На другому етапі провели констатувальний експеримент, розробили експериментальну методику, спрямовану на формування грамотного письма в учнів початкової школи. На третьому етапі апробували програму формувального експерименту, визначили зміст педагогічної технології, виявили умови і шляхи реалізації експериментальної методики в навчально-виховному процесі початкової школи. На четвертому етапі було здійснено аналіз та узагальнення одержаних результатів, впроваджено в практику методичні рекомендації, сформовано висновки.

Основні положення і результати представлено на науково-практичному семінарі «Перспективи розвитку дошкільної та початкової освіти» із доповіддю «Інтерактивні технології навчання як засіб формування орфографічної компетентності» (23 лютого 2018 р., Кам'янець-Подільський); І регіональній науково-практичній конференції «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» із доповіддю «Формування орфографічної компетентності молодших школярів у процесі розвитку писемного мовлення» (23-24 березня 2018 р., Кам'янець-Подільський); ІІ всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземні мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» із доповіддю «Інтерактивні технології як засіб формування орфографічної компетентності учнів початкової школи» (28 березня 2018 р., Кам'янець-Подільський); звітній науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2017-2018 навчальному році із доповіддю «Мовознавчо-методичні тенденції формування орфографічної компетентності молодших школярів» (10-11 квітня 2018 р., Кам'янець-Подільський); ІV міжнародна науково-практичній конференції «Актуальні

проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» із доповіддю «Ігрові технології як засіб формування орфографічної компетентності молодших школярів» (17-18 квітня 2018 р., Кам'янець-Подільський); всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції з міжнародною участю «Нові стратегії розвитку початкової освіти в умовах Євроінтеграції» із доповіддю «Формування орфографічної компетентності учнів початкової школи засобами ігрових технологій навчання» (16 травня 2018 р., Івано-Франківськ); всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні питання початкової освіти: досвід, реалії, перспективи» із доповіддю «Інтерактивні технології навчання як засіб формування орфографічної компетентності учнів початкової школи» (25 жовтня 2018 р., Кам'янець-Подільський) та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2017-2018 рр.).

Публікації. Оpubліковано одну статтю «Використання інтерактивних технологій у процесі вивчення граматичних категорій дієслова» у збірнику наукових праць студентів і магістрів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Нечипорук К.В. Технології вивчення сполучення дієслова в початковій школі / К.В. Нечипорук // Збірник наукових праць студентів і магістрів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [відпов.секр. Н.В. Бахмат]. – Вип. XIV. – Київ : Міленіум, 2018. – С.159-161).

Структура роботи складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури, що налічує 123 позицій та додатків.

ВИСНОВКИ

Оволодіння основами орфографічної компетентності передбачає володіння знаннями про те, що таке орфографічні норми, правила, вміння визначати орфограми в словах, а також знати принципи, на яких ґрунтується українська орфографія: фонетичного, морфологічного, історико-традиційного та ідеографічного (смыслового). Суть фонетичного принципу полягає у тому, що слова пишуть так, як вимовляють. Морфологічний принцип правопису вимагає однакового позначення на письмі значущих частин слова (морфем) незалежно від їх реального звучання. Історико-традиційний принцип орфографії полягає в тому, що зберігаються такі написання, які в сучасній мові втратили свою вмотивованість, тобто слова пишуться так, як вони писались колись. Ідеографічний (диференційний, або смысловий) принцип орфографії визначає написання подібних слів, що мають смыслові відмінності.

У формуванні орфографічних умінь і навичок важливе значення мають практичні вправи, виконання яких у шкільній практиці розпочинається одразу після пояснення правил правопису. Мета етапу вправ – застосувати одержані знання в практичній діяльності учнів. Кінцевий результат – формування орфографічних навичок.

Орфографічна діяльність учнів повинна бути організована відповідно до того рівня засвоєння правила, на якому в певний момент знаходиться учень, і тих особливостей, які відрізняють одне орфографічне правило від іншого. Відповідно до цього в методиці загальноприйнятою є така послідовність вправ:

- 1) вправи, які готують повідомлення правила (підготовчі вправи);
- 2) вправи розпізнавального етапу;
- 3) вправи на часткове застосування правила;
- 4) вправи на повне застосування правила.

Для засвоєння орфографії використовуються різноманітні види вправ, які можна об'єднати в такі групи: 1) списування, 2) диктанти, 3) орфографічний розбір, 4) робота з орфографічним словником, 5) довільне письмо – добирання слів з орфограмами, 6) вправи з розвитку мовлення (перекази, твори), які містять і орфографічні завдання.

Успішність у формуванні правописних умінь і навичок залежить від того, як організовується і проводиться робота над попередженням і виправленням орфографічних помилок. Аналіз помилок і постійна робота щодо їх усунення – запорука підвищення грамотності учнів.

У науково-методичній літературі помилки учнів класифікують за такими критеріями:

1. Розділ орфографічної системи.
2. Причини допущеної помилки.
3. Принцип орфографії, який порушено.
4. Частотність помилки.
5. Характер помилки (груба-негруба).

Проте, працюючи над помилками, треба пам'ятати, щоб усунути помилку, необхідно ліквідувати причини, що її породжують. Тому під час навчання орфографічно правильного письма потрібно дотримуватися низки умов, що є основоположними для формування орфографічної навички: розвиток усного мовлення, свідомість, розвиток уваги, активність у засвоєнні знань, самостійність, вміння розпізнавати орфограму, система вправ, повторення вивченого, контроль і перевірка рівня сформованості орфографічної навички.

Окрім цього, доцільно використовувати й такі форми роботи, як засвоєння списку слів, вимову і написання яких школярі мають запам'ятати.

Успіх у лексико-орфографічній роботі у вивченні словникових слів забезпечується дотриманням низки умов, серед яких найважливішими є такі:

1. Чітке планування роботи: розподіл вивчення словникових слів у часі, передбачення системного їх повторення.

2. Опора на вивчені граматичні теми і набуті учнями орфографічні уміння з метою забезпечення свідомого ставлення до необхідності обов'язкового запам'ятовування графічного образу словникових слів.

3. Використання різноманітних тренувальних вправ, спрямованих на залучення максимальної кількості аналізаторів, необхідних для запам'ятовування з метою підвищення в учнів інтересу до вивчення словникових слів.

4. Стимулювання дітей до використання словника під час виконання тренувальних вправ.

5. Здійснення вчителем систематичного контролю і залучення до самоконтролю учнів під час засвоєння цього матеріалу.

Визначальною є диференційована робота, основне призначення якої полягає у тому, щоб сформувати основи грамотності в кожного учня; допомогти запам'ятати ключові принципи орфографії; вчити пояснювати хід своїх міркувань, обґрунтовувати правильність своєї відповіді; спонукати до збагачення та активізації словникового запасу; практично засвоювати орфографічні та орфоепічні правила.

Однак, як виявило експериментальне дослідження найбільш ефективним засобом формування орфографічної компетентності є використання інтерактивних технологій на уроках української мови. За умови їх впровадження навчальний процес відбувається на засадах за постійної взаємодії усіх учнів, навчання у співпраці, яке сприяє виробленню атмосфери співробітництва, взаємодії. Найбільш ефективними для формування орфографічної грамотності є такі технології інтерактивного навчання:

1. Технології кооперативного навчання:
2. Технології колективно-групового навчання:

3. Технології опрацювання дискусійних питань.

Інтерактивне навчання є спеціальною формою організації пізнавальної діяльності учнів, яка має на меті створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває власну інтелектуальну спроможність. Суть інтерактивного навчання полягає в організації навчального процесу за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів.

Інтерактивні методи сприяють засвоєнню учнями основних способів самостійної пізнавальної діяльності: знання та вміння планування, аналізувати; формуванню вмінь самостійно шукати, відбирати необхідну інформацію, зберігати та транслювати її; оволодінню способами взаємодії з іншими, навичками роботи в групі, взаємодопомоги, розвитку організаторських здібностей; становленню позитивної самооцінки; виробленню установок духовного та інтелектуального саморозвитку, усвідомленого й відповідального прийняття рішень; розвитку здатності до емоційної саморегуляції та самопідтримки в проблемних ситуаціях. У процесі експериментального дослідження інтерактивне навчання відображало постійне спілкування вчителя з учнями, учнів з учнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антипець В.П. Робота над словами, правопис яких треба запам'ятати / В. П. Антипець // Початкова школа. – 1985. – № 3. – С. 22–27.
2. Антончук О. Списування і диктанти як основні групи орфографічних вправ / О. Антончук // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2006. – Вип. 8. – С. 64–67.
3. Біляєв О. Концепція навчання державної мови в школах України/ О.Біляєв, Л. Скуратівський, Л. Симоненкова // Дивослово. – 1996. – №1. – С. 34–36.
4. Богомолова Н. Проблемне вивчення орфографії у початкових класах / Н. Богомолова // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – Вип. 2. – С. 20–22.
5. Болтівець С. Психологія диктанту / С. Болтівець // Дивослово. –1994. – №9. – С.11–12.
6. Бондаренко Н. Властивості українського правопису як основа формування правописної компетенції учнів / Н. Бондаренко // Українська мова та література в школі. – 2013. – №1. – С.12–15.
7. Босак С. Методи особистісно-орієнтованого навчання / С. Босак // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 8. – С. 37–41.
8. Вашуленко М.С. Орфоепія і орфографія в 1 – 3 кл. : [посібник для вчителів] / М.С. Вашуленко. – К. : Рад. школа, 1982. – 104 с.
9. Вашуленко М.С. Рідна мова: [підруч. для 4 кл.] / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004. – ч.І. – 128 с.
10. Вашуленко М.С. Рідна мова: [підруч. для 4 кл.] / М.С.Вашуленко, С.Г.Дубовик, О.І.Мельничайко, Л.В.Скуратівський; за наук. ред. М.С.Вашуленка. – К.: Освіта, 2004. – ч.ІІ. – 126 с.

11. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання української мови в 1 – 4 класах. Науково-теоретичні засади та методичні рекомендації / Вашуленко М.С. – К.: Рад.школа, 1991. – 112 с.
12. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі: [метод. посіб.] / Вашуленко М. С. – К. : Освіта, 2006. – 268 с.
13. Ващук В.О. Вироблення в учнів орфографічних навичок / В.О. Ващук// Українська мова і література в школі. – 1981. - №7. – С. 68–72.
14. Воскресенська Н.О. Використання звукового аналізу слів під час вивчення орфографічного матеріалу / Н.О. Воскресенська // Початкова школа. – 1994. – №2. – С. 15–16.
15. Воскресенська Н.О. Навчання орфографії / Н.О. Воскресенська // Початкова школа. – 1996. – №11. – С. 8–10.
16. Воскресенська Н.О. Як навчити вашу дитину писати без помилок / Н.О. Воскресенська, К.О. Воскресенська. – Харків: Ранок, 2009. – 80 с.
17. Гайова Л. Робота із словами, вимову і написання яких потрібно запам'ятати / Л. Гайова // Початкова школа. – 2006. – №10. – С.15–16.
18. Гандзюк М.П. Основи охорони праці : підручник для студ. вищ. навч. закладів / М. П. Гандзюк, Є. П. Желібо, М. О. Халімовський. – К. : Каравела, 2004. – 408 с.
19. Глущук С.В. Види вправ для самостійної роботи з удосконалення орфографічної грамотності учнів / С.В. Глущук // Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту. – Ізмаїл, 2001. – Вип.10. – С. 34–38.
20. Горбачук В.Т. Види диктантів і методика їх проведення: [посібник для вчителя] / Горбачук В.Т. – К. : Рад.шк., 1989. – 96 с.

21. Грибіниченко Т.О. Збірник диктантів з української мови для початкових класів / Т.О. Грибіниченко, Г.О. Козачук, Т.О. Черноус. – К. : Либідь, 2000. – 272 с.
22. Грона Н. Використання різних видів списування для вироблення стійкої орфографічної навички у другокласників / Н. Грона // Початкова школа. – 2009. – №10. – С. 39–43.
23. Грона Н. Система роботи над словниковими словами з учнями 1-4 класів / Н. Грона // Початкова школа. – 2007. – С.8–11.
24. Домбровська В. О. Виховуючи грамотну особистість (етапи навчальної діяльності учнів при формуванні орфографічних навичок) / В.О. Домбровська // Вивчаємо українську мову і літературу. – 2010. – №12. – С. 6–9.
25. Дорошенко О.І. Нестандартні навчальні диктанти / О.І. Дорошенко // Початкова школа. – 1990. – №3. – С. 24–26.
26. Дорошенко О.І. Робота з орфограмами на уроках письма / О.І. Дорошенко, С.П. Олійник // Початкова школа. – 1995. – №12. – С.5–7.
27. Дубовик С. Аудіювання на уроках української мови / С. Дубовик // Початкова школа. – 2002. – №3. – С.7–9.
28. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці / В.Ц. Жидецький, В.С. Джигирей. – Львів : Афіша, 2002. – 320 с.
29. Кващук А. Система праці над орфографічними помилками / А. Кващук // Урок української. – 2009. – №4. – С. 26–30.
30. Кепич Т.Ю. Охорона праці в галузі: навчальний посібник / Т.Ю. Кепич, І.Ю. Семенова, М.В. Лавренюк. – Київ: КНУ, 2013. – 255с.
31. Коваленко О. Вивчення словникових слів на уроках української мови / О. Коваленко // Початкова школа. – 2005. – №5. – С. 19–22.
32. Коваль Л. Технологія взаємодії вчителя й учнів на різних етапах уроку / Л. Коваль // Початкова школа. – 2006. – №10. – С. 55–58.

33. Ковальова О. В. Комплексний підхід до формування орфографічної компетенції учнів / О. В. Ковальова // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2012. – №19–21. – С. 2–7.
34. Ковальова О. В. Формування орфографічної компетенції на уроках української мови / О.В. Ковальова // Таврійський вісник освіти. – 2012. – №2. – С. 226–232.
35. Козачук Г. Орфографія. Підвищення грамотності учнів. / Козачук Г. – К., 1995. – 96 с.
36. Колісниченко В.І. Навчання грамоти – одне з головних завдань початкової школи / В.І. Колісниченко // Початкова школа. – 1994. – №4. – С.11–16.
37. Коломійченко О.Ф. Ще раз про поліпшення орфографічної грамотності учнів / О.Ф. Коломійченко // Укр.мова і літ.в школі. – 1991. – №4. – С.13–17.
38. Кондесюк Т. Підвищення грамотності учнів / Т. Кондесюк // Рідна школа. – 2002. – №7. – С.35–38.
39. Кондратенко Л.О. Весела орфографія : [метод. посіб. для вчителів почат. кл.] / Кондратенко Л. О. ; за ред. Гончаренко С. А. – Тернопіль: Мальва-ОСО, 2007. – 123 с.
40. Кошарна О. Засоби підвищення грамотності учнів / О. Кошарна // Дивослово. – 1999. – №7. – С.34–36.
41. Кравченко М.П. Окремі аспекти вивчення орфографії / М.П. Кравченко // Початкова школа. – 1991. – №11. – С.24–27.
42. Кучерук О. Технологія розвитку правописної грамотності школярів / О. Кучерук // Дивослово. – 2009. – №1. – С. 2–7.
43. Мартиник Т.О. Система роботи над помилками як засіб підвищення рівня знань / Т.О. Мартиник // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2004. – №14. – С.6–9.

44. Методика викладання української мови: [навч. посібник] / за ред. С.І.Дорошенка. – К. : Вища шк., 1992. – 398 с.
45. Методика навчання української мови в початковій школі : [навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів] / за наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
46. Місяк Н. Системність роботи із словниковими словами / Н. Місяк // Початкова школа. – 1997. – №4. – С. 21–23.
47. Мовчун Л.В. У світі орфограм: орфографія, словозміна, будова слова: орфографічний словник для учнів початкових класів / Л. В. Мовчун, А. І. Присяжнюк ; ред. О. О. Тараненко ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К. : Кімо : Аст-Прес, 1998. – 94 с.
48. Могила Н. Система інноваційних методів як засіб реалізації диференційованого навчання / Н. Могила // Українська мова і література в школі. – 2003. – № 5. – С. 13–16.
49. Нечипорук К.В. Технології вивчення сполучення дієслова в початковій школі / К.В. Нечипорук // Збірник наукових праць студентів і магістрів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [відпов.секр. Н.В. Бахмат]. – Вип. XIV. – Київ : Міленіум, 2018. – С.159-161.
50. Павлик О. Специфіка писемного мовлення і засоби його розвитку / О. Павлик // Початкова школа. – 2002. – №9. – С. 45–48.
51. Панчук О.А. Образно-асоціативний метод і режисра уроку в формуванні орфографічних умінь учнів / О.А. Панчук // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2008. – №3. – С. 2–15.
52. Піонт В. Закріплення правопису слів з ненаголошеними голосними е, и в коренях слів / В. Піонт // Початкова школа. – 2003. – №4. – С.7–8.

53. Пометун І.О., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: [науково-методичний посібник] / за ред. О.І. Пометун. – К., 2007. – 192 с.
54. Прищепка К.С. Збірник диктантів з української мови для 1–3 класів/ К.С. Прищепка, В.Ф. Вашуленко. – К. : Рад.школа, 1984. – 149 с.
55. Прищепка О. Взаємозв'язок графічної навички письма з орфографічною грамотністю / О. Прищепка // Початкова школа. – 1997. – №8. – С. 24–26.
56. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1 – 4 класи. – К. : Початкова школа, 2006. – 432 с.
57. Риженко О. Робота над помилками – перший крок до грамотності / О. Риженко // Українська мова та література. – 2010. – №37. – С. 3–10.
58. Серіков Я. О. Основи охорони праці : [навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти] / Я. О. Серіков. – Харків : ХНАМГ, 2007. – 227 с.
59. Смовська О.І. Алгоритм як умова формування навички грамотного письма / О.І. Смовська // Початкова школа. – 1996. – №9. – С. 6–8.
60. Стрілець С. Диференційований підхід на уроках української мови під час вивчення орфограм у 2 – 3 класах / С. Стрілець // Початкова школа. – 2012. – №6. – С. 9–11.
61. Рудницька О. Аналіз помилок та запобігання їм у переказах і творах / О. Рудницька // Дивослово. – 2007. – №4. – С. 2–5.
62. Сум І. Групова робота на уроках рідної мови / І. Сум // Початкова школа. – 1996. – №5. – С. 12–13.
63. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / [за ред. А.П. Канищенко]. – К. : Промінь, 2003. – 232 с.
64. Хомич Я.Ю. Типи орфограм / Я.Ю. Хомич // Вивчаємо українську мову і літературу. – 2006. – №36. – С. 9–12.

- 65.** Хом'як І. Наука – школі: дослідне навчання орфографії, його характеристика і перспективи / І. Хом'як // Українська мова і література в школі. – 2002. – №7. – С. 35–38.
- 66.** Хом'як І. З історії досліджень методики навчання української орфографії / І. Хом'як // Українська мова і література в школі. – 2003. – №1. – С. 55–59.
- 67.** Хом'як І. Методика формування орфографічних умінь і навичок / І. Хом'як // Дивослово. – 2012. – №3. – С. 41–50.
- 68.** Хом'як І. Наукові основи навчання орфографії в середній школі / Хом'як І. – Рівне: ППФ „Волинські обереги”, 1998. – 228 с.
- 69.** Хорошковська О. Формування графіко-орфографічних умінь і навичок / О. Хорошковська // Початкова школа. – 2001. – № 2. – С. 16–18.
- 70.** Чекіна О.Ю. Робота зі словниковими словами: нетрадиційні прийоми, ігри та завдання для учнів 1-4 класів / О.Ю. Чекіна. – Харків : Основа, 2008. – 109 с.
- 71.** Чорновол – Ткаченко Р. Вправи з української орфоєпії та орфографії / Р. Черновол – Ткаченко // Початкова школа. – 1997. – №1. – С. 15–19.
- 72.** Шкуратяна Н. Г. Методика вивчення орфографії / Н. Г. Шкуратяна. – К. : Рад.школа, 1985. – 133 с.
- 73.** Шляхова В. З досвіду викладання орфографії / В. Шляхова // Українська мова і література в школі. – 2002. – №2. – С. 44–46.
- 74.** Яворська С. Коментовані вправи як засіб попередження помилок / С. Яворська // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка. – Тернопіль, 2007. – Вип. 2. – С. 88–92.
- 75.** Яворська С. Орфографічний розбір як вправа / С. Яворська // Дивослово. – 1997. – №4. – С.18–19.
- 76.** Яворська С. Система праці над орфографічними помилками / С. Яворська // Урок української. – 2000. – №3. – С. 33–34.

77. Яворська С. Система роботи над орфографічними помилками / С. Яворська // Дивослово. – 1998. – №3. – С. 14–16.
78. Яворська С. Формування правописних навичок учнів / С. Яворська // Українська мова і література в школі. – 2000. – №3. – С. 6–8.
79. Ярмоленко В.М. Прийоми перспективного навчання правопису / В.М. Ярмоленко // Початкова школа. – 1993. – №8. – С. 9–11.
80. http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1629:----&catid=49&Itemid=30
81. http://pravila-uk-mova.at.ua/publ/diktanti/specifika_diktantiv_ta_klasifikacija_jikh_vidiv_chastina_1/1-1-0-2
82. <http://ua.textreferat.com/referat-13578-2.html>